

*Domokos Andrea*¹

A CSALÁD BÜNTETŐJOGI VÉDELME MAGYARORSZÁGON

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the development of the criminal policy approach to, and the criminalization of, offences committed within the family against children and other family members in Hungary. The paper provides an overview of the relevant offences set out in the Hungarian Criminal Code and, in addition to presenting the legal framework, identifies the most common shortcomings in judicial and law enforcement practice. It also discusses the rationale behind recent legislative amendments, with particular emphasis on the influence of European Union requirements. The study highlights the significant prevalence of secondary victimization in cases of domestic violence, which indicates shortcomings in the training and preparedness of professionals involved in victim support and criminal justice processes. Furthermore, the paper examines the 2024 Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence, emphasizing its role in strengthening measures against online violence, enhancing the protection of victims, and improving the prevention of sexual violence.

Keywords: Intimate partner violence, Child endangerment, Harassment, Victim protection, Domestic violence prevention

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A család mint társadalmi alapintézmény büntetőjogi védelme egyszerre egyéni és nemzeti érdek. „A jog részéről segítséget, támogatást, védelmet igénylő érdekek

1 Domokos Andrea (PhD; Prof. Dr.), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, intézetvezető, Büntetőjogi Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár, domokos.andrea@kre.hu

köréből a legelsők közé sorozza a közvélemény azt az érdeket, mely a család gazdasági, egészségügyi s erkölcsi megszilárdításához fűződik.”²

A magyar büntetőpolitika szintjén megmutatkozik a családok védelmére irányuló szándék. Míg a jogszabályi környezet egyre inkább megfelel a nemzetközi elvárásoknak, a jogalkalmazás és a végrehajtás területén továbbra is jelentős hiányosságok tapasztalhatók. Például nem indul minden esetben büntetőeljárás és nem zárul büntetőjogi felelősségre vonással számos olyan eset, ahol megtörtént a hozzátartozó testi, lelki, gazdasági, fizikai bántalmazása. Az új törvények évszázados társadalmi hagyományokat és több évtizedes igazságszolgáltatási gyakorlatot írnak felül, amelyeket nemcsak a társadalom nem képes magáévá tenni, hanem sokszor bizony az állam szervei sem. A családvédelem jelentősen összefügg, illetve átfedésben van a gyermekvédelemmel. Mindez a hatályos szabályozásban is tükröződik, hatályos büntetőkódexünk egy fejezetben taglalja a gyermekek és a család elleni bűncselekményeket. A miniszteri indokolás egyértelműen tükrözi azt a jogpolitikai elvet, hogy a családtagok közötti bizalmi és gondozási viszonyok különleges védelemben részesülnek. A szabályozás célja a családon belüli erőszak, elhanyagolás és anyagi felelőtlenség megelőzése, valamint a gyermekek, idősek és kiszolgáltatott személyek védelme.

A CSALÁD ÁLLAMI VÉDELME NEK KEZDETEI – SZABÁLYOZÁSI ELŐZMÉNYEK

Angyal Pál kiemeli, hogy évszázadokon keresztül csak a legdurvább családot sértő deliktumok, úgymint a házasságtörés, a kettős házasság voltak szankcionálva, ráadásul a szemérem elleni bűncselekmények sorában. A családi állás (l'état civil, Personenstand, Familienstand) megváltoztatását célzó vagy ezt eredményező bűncselekményeket (így a gyermekcsempészést), a 19. század előtt a törvény vagy egyáltalában nem büntette, vagy a falsum körébe vonta. Az e körre szorítkozó büntetőjogi védelem egyáltalában nem kielégítő; nemcsak azért, mert a jogtárgyat csupán egyik kisebb szelvényében bástyázza körül büntetéssel erősített tiltó normákkal, hanem azért sem, mert különösen a családi állás elleni büntettek büntetés alá helyezésével merőben alaki oldalán ragadja meg a kérdést.

A Csemegi-kódex büntetni rendelte a házasságtörést, a kettős házasságot, a csalárd és a vétkes házasságkötést, a gyermek családi jogállása elleni büntettet, illetve a gyermek- és a nőrablást.

Az 1943-ban közzétett munkában Angyal igen előremutató gondolatokat fogalmazott meg. Így többek között büntetendővé tenné azt, ha valaki az általa házasságon kívül teherbe ejtett nőtől s az újszülöttől a kötelező támogatást és segítséget megtagadja. „Bűncselekmény lenne a feleségnek, anyának megokolatlan lebecsülése, az irányában tanúsított durva bánásmód. Fokozottabb mértékben védelemben volnának részesítendőek a gyermekek: szülők, közelebbi hozzátar-

2 ANGIAL Pál: *A család büntetőjogi védelme*. Különlenyomat A gyámügyi és gyermekvédelmi közszolgálat c. műből, Budapest, Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, 1943. 1.

tozók s gondviselőiknek egészségét s erkölcsöt veszélyeztető magatartásaikkal szemben. Büntetendő volna, ki szülő, közeli hozzátartozó vagy gondviselő léte a gondjain levő gyermek erkölcsi romlását – bár módjában van – meg nem akadályozza.”³

A Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállításában (BHÖ) büntetni rendelték a házassággal kapcsolatos bűncselekményeket, a gyermekek kitételét, a gyermekelhagyást, a gyermek családi jogállása elleni büntetést és a gyermekrablást.

Az 1961. évi V. törvényben az alábbi család és az ifjúság elleni bűncselekmények szerepeltek: Kettős házasság, Családi állás elleni bűncselekmény, Ifjúság elleni büntetett, Tartási kötelezettség elmulasztása, Kiskorú veszélyeztetése.

Az 1978. évi IV. törvény „A házasság, a család és az ifjúság elleni bűncselekmények” című fejezetében a Kettős házasság vagy kettős bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése, a Családi állás megváltoztatása, a Kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, a Kiskorú veszélyeztetése és a Tartás elmulasztása szerepeltek.

Még a 20. század második felében és a 21. század elején is nehéz volt elfogadtatni a tényt, hogy a családi ügyekbe beleszólás nem tabu, hanem bizonyos esetekben életmentő segítség az állam részéről. Ez nemcsak magyar jelenség volt, hanem világszerte elterjedt. Sokáig elutasították a családon belül történő feltárását, vizsgálatát, az azokba történő beavatkozást. A rendőrség egy-egy, ún. „családi botrány” esetén inkább igyekezett nem beavatkozni, mondván, hogy azok az együttélők belső ügyei. A házastársak, élettársak egymás, vagy gyermekeik elleni támadásait nem tekintették az állam hatóságaira tartozó eseteknek, beleértve a közvédelemre üldözendő bűncselekményeket is. Társadalmi tabu volt az, hogy a családok ügyei nem tartoznak a nyilvánosságra, még akkor sem, ha nyilvánvalóan vannak bűnelkövetők és áldozatok ezeken a kapcsolatokon belül.

A CSALÁD ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK HATÁLYOS SZABÁLYOZÁSA

A 2012. évi C. törvény a XX. fejezetben gyűjti össze a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekményeket. A kiskorú veszélyeztetése, a gyermekmunka, a gyermekvédelmi jelzéssel kapcsolatos kötelezettség megszegése, a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása, a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása, a tartási kötelezettség elmulasztása, a kapcsolati erőszak, a családi jogállás megsértése és a kettős házasság tartoznak ide. Más fejezetben, a XIX.-ben szerepelnek a gyermek nemi fejlődését védő bűncselekmények: a szexuális erőszak, a szexuális visszaélés, a gyermekprostitúció kihasználása, a gyermekpornográfia.

3 Uo. 9–10.

Kiskorú veszélyeztetése⁴

A Btk. 208. §-ának (1) bekezdése esetén a védett jogi tárgy a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődéséhez fűződő egyéni és társadalmi érdek. Abban az esetben valósul meg, ha a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására irányuló kötelességét súlyosan megszegi az erre jogosult/kötelezett személy. A nevelés a kiskorú fejlődését segítő, tudatos tervszerű tevékenység. A felügyelet a kiskorú magatartásának folyamatos figyelemmel kísérése, rendszeres ellenőrzése, annak érdekében, hogy a kiskorú testi épsége, egészsége biztosítva legyen. A gondozás a kiskorú mindennapos életkörülményeinek biztosítása, élelemmel, ruházattal történő ellátása. Ez eredménybűncselekmény, az eredmény a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődésének veszélyeztetése. A veszélyeztetés megvalósulhat éheztetéssel, bántalmazással, tisztán tartásának állandó elmulasztásával, gyógyszerrel ki nem váltásával. Az értelmi fejlődést veszélyezteti az iskola látogatásától huzamosabb időn belüli visszatartás. Ittas állapotban a családtagok bántalmazása az érzelmi fejlődést veszélyezteti.

A Btk. 208. §-ának (2) bekezdése szerinti kiskorú veszélyeztetése esetén a védett jogi tárgy a kiskorú erkölcsi fejlődése. Ebben az esetben az elkövető bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve a züllött életmód folytatására bírja rá vagy törekszik rábírnival a 18 év alatti sértettet. A züllött életmód folytatása huzamosabb időn át tartó és erkölcsileg súlyosan kifogásolható életvitel.

A jogalkalmazói gyakorlat sajnos sokszor hibázik e bűncselekmény esetében, amikor elmulasztja halmazatban megállapítani a Btk. 164. § (2)–(4) bekezdései szerinti testi sértést. Az is hibás gyakorlat, ha a kiskorú veszélyeztetését és a kapcsolati erőszakot felejtik el halmazatban megállapítani.⁵ Olyan eset is előfordul, amikor az ügyészség álláspontja a helyes, és a bíróságok kiskorú veszélyeztetésének büntetében mondták ki bűnösnek a vádlottat, azonban a testi sértés vádjától felmentették.⁶

4 „208. § (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él –, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a tizenhétéves életévét betöltött személy, aki tizenhétéves életévét be nem töltött személyt
a) bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábírnival törekszik,
b) bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.”

5 A Kúria Bfv. I. 737/2020. számú döntése és a Legfőbb Ügyészség Fiatalkorúak Büntetőügyeinek Önálló Osztályának Fk.Nf.3543/2020/1.I. számú, 2020. október 20. napján kelt körlevele egyaránt foglalkozik e kérdéssel.

6 Kiss Annamária: A kiskorú veszélyeztetése büntetvének első alakzatához kapcsolódó ítélkezési gyakorlat elemző bemutatása, *Magyar Jog* (2024/11.), 656–668, 663.

Gyermekvédelmi jelzéssel kapcsolatos kötelezettség megszegése⁷

2024. július 1. napjától lépett hatályba ez a különös részi törvényi tényállás, a miniszteri indokolás szerint azért, hogy a jelzőrendszer hatékonyságát javítsák. A jogszabályban meghatározott veszélyeztető okokra utaló helyzetekről való jelzés elmulasztása válik büntetőjogilag szankcionálhatóvá. Ennek oka, hogy gyermek nem kerülhet, illetve nem maradhat veszélyeztetett helyzetben.⁸ Mindehhez szükségessé vált a jogalkotó részéről a veszélyeztetés fogalmának pontosítása: ezért a gyermekvédelmi törvény nevesíti a kiemelt veszélyeztető okra utaló körülményeket: *a)* a gyermek szexuális bántalmazására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak, *b)* a gyermek fizikai bántalmazására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak, *c)* a gyermek elhanyagolására utaló körülmények közül miniszteri rendeletben meghatározottak és *d)* a gyermek által megkísérelt öngyilkosság, ha a gyermek még nem részesül egészségügyi ellátásban, gyermekjóléti alapellátásban vagy gyermekvédelmi szakellátásban, illetve pszichés megsegítésben.

Kapcsolati erőszak⁹

Magyarországon a 2009. évi LXXII. törvény szolt először a hozzátartozók közötti erőszakról: a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység, a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás. A bántalmazó definíciója a törvény alapján: az a cselekvőképes hozzátartozó, aki a hozzá-

7 „209/A. § Aki a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 17. § (4a)–(4c) bekezdésében meghatározott, a gyermekek veszélyeztetettségével kapcsolatos kiemelt veszélyeztető okra utaló körülménnyel összefüggő kötelezettségét megszegi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

8 KÖSZEGI Zsuzsanna: A gyermekek veszélyeztetettségének észlelése és a lehetséges megoldások a szülői felügyeleti és kapcsolattartási perekben, *Családi Jog* (2026/1.), 8–14, 9.

9 „212/A. § (1) Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyáma vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen

a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,

b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyoni tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértett súlyos nélkülözésnek tesz ki, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el

a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig,

b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”

tartozók közötti erőszakot megvalósítja, vagy akire tekintettel a hozzátartozók közötti erőszakot más megvalósítja, feltéve, hogy ezzel a bántalmazó egyetért. Bántalmazott az a hozzátartozó, akinek a sérelmére a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítják. Az Országos Gyermekegészségügyi Intézet 1. módszertani levele családon belüli erőszaknak tekinti, „ha valaki a hozzátartozója biztonságát, testi-lelki épségét veszélyezteti vagy károsítja, önrendelkezésében vagy szexuális önrendelkezésében korlátozza, testi erőszakot követ el vagy annak elkövetésével fenyeget, illetve e személy tulajdontárgyait szándékosan tönkreteszi, s ezzel elviselhetetlenné teszi az áldozat számára az együttélést”.¹⁰ A jogalkotót segítették a tényállás megalkotásában a tudományos kutatások, amelyek nyilvánvalóvá tették, hogy nem egyszeri indulati cselekményekről van szó a kapcsolati erőszak eseteiben. Az áldozat nemcsak a fizikai sérüléseket szenved el, hanem olyan trauma is éri, ami passzív, depresszív állapotot eredményez, aminek az lesz az eredménye, hogy nem tud a kapcsolatból kilépni. A büntető igazságszolgáltatás résztvevőinek tisztában kell lennie azzal, hogy az áldozat nem önként vállalja a családon belül a sértett szerepét. Nem azért marad a családban, mert ez a szuverén döntése. Eleve kiszolgáltatott helyzetben levő nőkről van szó, akik érzelmileg, anyagilag függenek bántalmazóiktól. Ezzel a hatalommal élnek vissza a férfipartnerek. A hatóságok sokszor értetlenül állnak azelőtt, hogy miért nem szakít a nő a bántalmazó partnerrel.¹¹

A 2013 óta hatályos kapcsolati erőszak törvényi tényállásának célja a családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépés biztosítása. E tényállás alapja az együttélők egyenlősége, a mindenki számára biztosított emberi méltóság.

A jogalkotói szándék az volt, hogy egyes, kevésbé súlyos bűncselekményeket, ha azok a családon belüli erőszak fogalomkörébe vonhatóak, súlyosabban lehessen szankcionálni. A bűncselekmény passzív alanya az elkövető gyermekének másik szülője, illetve az elkövetővel az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozó, volt házastárs, volt élettárs, gondnok, gondnokolt, gyám vagy gyámolt. A jogalkotó a passzív alanyi kört kibővítette a volt házastárssal, volt élettárssal, gondnokkal, gondnokolttal, gyámmal és gyámoltal, valamint a tettes gyermekének másik szülőjével.

Az (1) bekezdés szerinti fordulat esetében az elkövető az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít [a) pont], valamint a sértettel közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyoni tartozó anyagi javakat vonja el [b) pont]. Ezen elkövetési magatartások rendszeres tanúsítása szükséges a tényállásszerűséghez. Az a) pont esetén a bűncselekmény az elkövetési magatartás tanúsításával befejezetté válik. A b) pont esetében a bűncselekmény akkor

10 HERCZOG Mária – KOVÁCS Zsuzsanna: *A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése*. Budapest, OGYEI, 2004, 6. <http://www.ogyei.hu/upload/files/A%20gyermekbantal-mazas.pdf> (letöltve: 2020. szeptember 22.).

11 DOMOKOS Andrea: *Esélyegyenlőség a partnerkapcsolatban – Új kutatások a partner-bántalmazással kapcsolatban, Belügyi Szemle* (2004/2–3.), 167–176.

befejezett, ha a sértett súlyos nélkülözése bekövetkezik az elkövető magatartása folytán, ennek hiányában kísérlet állapítható meg.

A (2) bekezdésben foglalt esetben az ott meghatározott bűncselekmények (könnyű testi sértés, minősített könnyű testi sértés, súlyos testi sértés, személyi szabadság megsértésének alapesete, kényszerítés, tetteges becsületsértés) rendszeres elkövetése alapozza meg a bűncselekményt. A rendszeres elkövetés legalább két, rövid időközönkénti elkövetést jelent.

A 2025. évi XXXV. törvény módosított a 2009. évi LXXII. törvényen az ideiglenes megelőző távoltartás területén. A rendőrség a bántalmazott kérésére, illetve beleegyezésével a határozatot megküldi az illetékes családsegítő szolgálatnak, a gyermekjóléti szolgálatnak abban az esetben, ha a bántalmazott háztartásában kiskorú él. A rendőrség értesítése alapján a távoltartó határozat meghozatalát követő huszonnégy órán belül a családsegítő szolgálat, együtt élő kiskorú hozzátartozó esetében a gyermekjóléti szolgálat köteles a bántalmazottat és a bántalmazót felkeresni és velük segítő kapcsolatot kezdeményezni, illetve a kiskorút veszélyeztető helyzet megszüntetése érdekében intézkedni.

A 2025. évi XXXV. törvény miniszteri indokolása szerint az Áldozatsegítő Központoknak a kapcsolati erőszak kezelésében kiemelkedő szerepe van. Ezért a rendőrség a távoltartó határozatot megküldi az Áldozatsegítő Központnak. Az ideiglenes megelőző távoltartó határozat birtokában az Áldozatsegítő Központ a bántalmazott egyéni szükségletéhez igazodó, joghoz jutását és érdekérvényesítését elősegítő szolgáltatást tud nyújtani az áldozat számára, amelynek segítségével a bántalmazott megalapozott döntést tud hozni a bántalmazás következtében kialakult élethelyzetének rendezését illetően.

*Zaklatás*¹²

2008-tól alkalmazható a zaklatás törvényi tényállása a magyar büntetőjogban. Bérces kiemeli a zaklatás legtöbbször „folyamat-bűncselekmény” voltát. A *sértettet*

12 „222. § (1) Aki abból a célból, hogy más megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(1a) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki az ellene folytatott büntetőeljárás hatálya alatt

a) azt követően, hogy vele a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 51/A. §-a szerinti önkényes kapcsolatfelvétellel szembeni védelemről szóló határozatot közölte, vagy

b) a vele szemben elrendelt távoltartás magatartási szabályainak megszegésével a sértettel kapcsolatot teremt abból a célból, hogy a sértettet megfélemlítse vagy a magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon.

(1b) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki abból a célból, hogy a sértettet megfélemlítse vagy a magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény III/A. Fejezete alapján az elítélttel szemben elrendelhető megelőző távoltartás szabályait megszegi.

(2) Aki félelemkeltés céljából

valamennyi jogsértés esetén fel kell hívni arra, hogy a hatóságokat rendszeresen tájékoztassa és valamennyi esetben éljen a magánindítvány előterjesztésének a lehetőségével. Az elsőként előterjesztett magánindítvány hatálya ugyanis csak az azt megelőző jogellenes cselekményekre terjed ki. A cselekmény rendszeres jellege még önmagában nem alapozza meg a büntetőjogi felelősséget. A hatóságoknak ilyenkor azt is vizsgálniuk kell, hogy mi volt az elkövető célja. Ha a cselekményeknek sem megfélemlítő, sem a privát szférába való önkényes beavatkozási jellege nincs, akkor az elkövetési magatartást nem lehet tényállásszerűnek tekinteni.¹³

A zaklatás a magánélet háborítatlanságát védelmezi büntetőjogi eszközökkel. A család védelmét annyiban megvalósító bűncselekményről van szó, hogy a (3) bekezdésben a volt házastárs, volt bejegyzett élettárs vagy volt élettárs szerepel sértettként, illetve, ha a bűncselekményt az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy ellen követik el, a zaklatás minősített esete valósul meg.

A 2024. évi LXIV. törvény kiegészítette a törvényi tényállást azzal, hogy az is büntetendő, aki az ellene folytatott büntetőeljárás hatálya alatt azt követően, hogy vele a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 51/A. §-a szerinti önkényes kapcsolatfelvétellel szembeni védelemről szóló határozatot közölt, vagy a vele szemben elrendelt távoltartás magatartási szabályainak megszegésével a sértettel kapcsolatot teremt abból a célból, hogy a sértettet megfélemlítse vagy a magánéletébe, illetve a mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon.

A 2025. évi XLIX. törvényi módosítás azt is büntetni rendeli, aki abból a célból, hogy a sértettet megfélemlítse vagy a magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, a megelőző távoltartás szabályait megszegi. Büntetendő az is, ha az elkövető félelelmeltetés céljából mást vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cse-

a) mást vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy

b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki a zaklatást

a) házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa sérelmére,

b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére,

c) hatalmi vagy befolyási helyzetével visszaélve, illetve

d) hivatalos személy sérelmére, hivatali tevékenységével össze nem egyeztethető helyen vagy időben követi el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki az (1) bekezdésben meghatározott zaklatást tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

13 BÉRCES VIKTOR: A zaklatás törvényi tényállásába ütköző cselekmények minősítése és bizonyítási kérdései, *Magyar Jog* (2017/7–8.), 454–462, 462.

lekmény elkövetésével megfenyeget, vagy azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be.

A háborgatás zavaró, zaklató jellegű magatartásokat jelöl, akkor tényállásszerű, amennyiben rendszeresen vagy tartósan valósul meg. A rendszeresség rövid időközönként ismétlődő magatartást jelent. A bűncselekmény elkövetésével való fenyegetéshez célzat társul: az elkövető a sértettet vagy rá tekintettel hozzátartozóját azért fenyegeti meg, hogy benne a félelem valóban ki is alakuljon. A fenyegetés személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó cselekmény elkövetésére irányul.

Ha a bűncselekményt az elkövető házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa, ideértve a bejegyzett élettársat vagy volt bejegyzett élettársat is, illetve nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére követi el, minősített eset valósul meg. Nevelési, felügyeleti, gondozási feladata elsősorban a szülőknek, szülővel azonos jogállású örökbefogadónak, illetve gyámnak lehet, de ide tartozhatnak a foglalkozásuknál fogva más személyek oktatását, nevelését, gondozását végző személyek is. Az e feladatból folyó köteleességek jellegét és tartalmát a családjogi jogszabályok tartalmazzák. A gyógykezelés egészségügyi intézményben gyakorolt gyógyító eljárások alkalmazását, ezenfelül ápolást, gondoskodást jelent, amelyek részletszabályait az egészségügyi tárgyú jogi normák rendezik. Minősítő körülmény a hatalmi vagy befolyási helyzettel való visszaélés útján elkövetett zaklatás. Szubszidiárius bűncselekményről van szó, csak akkor lehet megállapítani, ha az adott magatartás folytán egyben súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.

MÁSODLAGOS VIKTIMIZÁCIÓ CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ESETÉN

Sajnálatos módon ezeknél a bűncselekményeknél gyakrabban fordul elő a másodlagos viktimizáció, mint más esetekben. Az áldozatokkal a bűncselekmény során közvetlen kapcsolatba kerülő hatóságok, civil szervezetek, egyes szakemberek okozzák a viktimizációt azzal, hogy nem biztosítják az áldozat emberi jogait, nem tanúsítanak kellő tiszteletet iránta, esetleg maguk is az áldozatot hibáztatják azért, mert korábban bűncselekményt követtek el a sérelmére. Az is a másodlagos viktimizáció körébe tartozik, amikor jogi kötelezettségeiket nem, vagy nem időben teljesítik, például családon belüli erőszak esetén a bántalmazót nem emelik ki időben, elmulasztják a gyermekvédelmi jelzés megtételét. Magának a bűncselekménynek a felidézése is másodlagos viktimizációt eredményezhet a rendőrségi vagy bírósági eljárásban. „Emberileg érthető, ha az egyébként is meggyötört áldozat nem óhajt szembesülni támadójával, de még az is, ha csak egyszerűen szégyelli a történeteket.”¹⁴

14 KORINEK László: *Kriminológia I–II. I. kötet*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010, 352.

Létezik olyan szakértői álláspont is, amely szerint maga a kihallgatás is mellőzhető, helyette a pszichológiai teszt is elégséges lenne, egyrészt amiatt, mert a tesztekől is meg lehet tudni a fontos információkat, másrészt azért, mert hatásuk kevésbé káros. A tesztek személyre szabhatóak, „a szakértő képes eldönteni azt, hogy kinél, melyik tesztfajta a leginkább célravezető”.¹⁵

NEMZETI BŰNMEGELŐZÉSI STRATÉGIA A CSALÁDOK VÉDELMI FUNKCIÓJÁNAK NÖVELTÉSE ÉRDEKÉBEN

A 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési terv hangsúlyozza, hogy a gyermek- és fiatalkorúak csoportja veszélyeztetett korosztály, tekintettel az életkorukból fakadó naivitásra, valamint a kamaszkort jellemző, veszélyeket felmérni nem tudó serdülőkori kihíváskeresésre.¹⁶ A fiatal generációk áldozattá és elkövetővé válásának megelőzése érdekében új kommunikációs módszerek segítségével új képzéseket, interaktív bemutatókat, speciális kettős célzatú prevenciós programokat javasol kidolgozni, különös tekintettel a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben foglaltakra.

Újabb fontos felismerés, hogy a fiatalok nagy része a felnőttektől kapott tanácsokat többnyire figyelmen kívül hagyja, és a serdülőkori lázadás időszakában sokkal inkább hallgat barátaira, kortársaira. A kortársak bevonása ezért óriási lehetőségeket rejt magában, közreműködésükkel a bűnmegelőzési tevékenység eredményesebbé válhat. Szükséges olyan kortárs segítő program fejlesztése és működtetése, amelynek keretében trénereket és a felelősségteljes kortárs szerepkörét betölteni képes fiatalokat képzünk és vonunk be a bűnmegelőzési munkába.

A családok védelmi funkciójának növelése is feladatként jelentkezik az intézkedési tervben. A helyi problémákat és sajátosságokat ismerő helyi szervezetek kell támogatni, hogy programokat és projekteket biztosítsanak, amelyekben az arrászoruló családok megfelelő tanácsokat és segítséget kapnak.

„Biztos Pont Ambulanciák” jönnek létre uniós fejlesztésből (EFOP Plusz) és a kapcsolati erőszak áldozatainak fognak segítséget nyújtani. Az ambulanciák fontos szerepet vállálnak a prevenció terén is, olyan programokat valósítanak meg, melyek célja az áldozattá válás megelőzése, továbbá segítik a gyermekvédelmi jelzőrendszert az esetek felismerésében és hatékony kezelésében.

Az intézkedési terv is felismeri, hogy kiemelten fontos, hogy a gyermekekkel, az idősekkel és az áldozatokkal foglalkozó szakemberek az információkon túl

15 SIKET Zsuzsanna: A pszichológus szakértés a büntetőeljárásban – Akikben semmi közös nincs: pszichopata felnőttek és gyermekkorú sértettek, in: Elek Balázs – Miskolczy Barna (szerk.): *Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja*, Debrecen, Printart-Press, 2015, 211–228, 225.

16 1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.

újszerű, a generáció vagy a célközönség igényeihez és sajátosságaihoz igazodó oktatási és kommunikációs kompetenciákkal rendelkezzenek, amelyek képesek az áldozattá és bűnelkövetővé válással szembeni védettség erősítésére. Szükséges a magas szintű bűnmegelőzési szakemberképzés támogatása, ezzel is biztosítva a bűnmegelőzés szakmai tevékenységének minőségét.

AZ UNIÓS CSALÁDVÉDELMI POLITIKA LEGÚJABB DOKUMENTUMAI

Az Európai Bizottság közleménye a gyermekek jogairól¹⁷ 2011-ben a Gyermekeji Egyezmény végrehajtására született. Ez volt az első átfogó uniós gyermekeji stratégia. A családot mint a gyermekek legfontosabb védelmi közegét ismerte el, és az állami beavatkozást csak végső esetben javasolt alkalmazni.

2020-ban az Európa Tanács az „életminőség gazdasága”¹⁸ koncepcióban megfogalmazta, hogy a jólét nemcsak gazdasági, hanem családi tényezőkön is múlik. Kifejtették, hogy az egyéni jólét nagyban függ a család stabilitásán és a szülői támogatáson.

2021-ben az EU gyermekeji stratégiája¹⁹ a gyermekek jogainak, az áldozattá vált gyermekek helyzetének erősítésére jött létre. Alapját többek között a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény és annak három fakultatív jegyzőkönyve adja. Kapcsolódik továbbá az Európa Tanács gyermekeji normáihoz, valamint a 2016 és 2021 közötti időszakra szóló gyermekeji stratégiájához. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a gyermekek a társadalom legkiszolgáltatottabb tagjai, akik egyedül nem képesek kezelni a társadalmi kirekesztés kockázatát. A gyermekközpontúságot szem előtt tartva, valamennyi érintett hatóságnak és szolgáltatnának együtt kell működnie a gyermek védelme és támogatása érdekében, a gyermek mindenek felett álló érdekének megfelelően.

2022. március 8-án az Európai Bizottság új irányelvre tett javaslatot a nők elleni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről. A javaslat célja, hogy az Európai Unió-szerte biztosítsa az ilyen típusú erőszakkal szembeni védelem minimális szintjét. Az Európa Tanács 2023. június 9-én elfogadta álláspontját az irányelvről. Olyan megoldást kerestek, amely konkrét intézkedéseket tartalmaz, hasonlóan az emberkereskedelem, a gyermekek szexuális zaklatása és a terrorizmus áldozatai esetéhez. Az Európai Bizottság szerint a nők elleni erőszak és a kapcsolati erőszak büntetőjogi kérdés, az emberi jogok megsértése és a megkülönböztetés formája. A „kapcsolati erőszak” definícióját így alkották meg: minden olyan erőszakos cselekmény, amely fizikai, szexuális, pszichológiai vagy gazdasági sérelmet vagy szenvedést okoz vagy

17 An EU Agenda for the Rights of the Child 2011.

18 Council Conclusions on the Economy of Wellbeing 2020.

19 „Putting Children’s Interests First” A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Az EU gyermekeji stratégiája COM/2021/142 final.

okozhat, amely a családon vagy a háztartáson belül – biológiai vagy jogi családi kötelékektől függetlenül –, illetve a volt vagy jelenlegi házastársak vagy élettársak között történik, függetlenül attól, hogy az elkövető az áldozattal közös lakóhellyel rendelkezik vagy rendelkezett-e. Az „áldozat” definíciója így hangzik: biológiai vagy társadalmi nemtől függetlenül – eltérő rendelkezés hiányában – minden olyan személy, aki közvetlenül az ezen irányelv hatálya alá tartozó erőszakos cselekmények által okozott sérelmet szenvedett el, beleértve az ilyen erőszak gyermek tanút is. Szükség van arra is, hogy a bűnüldöző és igazságügyi hatóságok számára iránymutatásokat kell nyújtani annak biztosítása érdekében, hogy az áldozatokkal az egész eljárás során megfelelően bánjanak, és hogy a nők elleni erőszak és a kapcsolati erőszak eseteit megfelelően kezeljék.

A javaslat meghatározza a nők elleni erőszak és a kapcsolati erőszak áldozatai számára speciális szolgáltatásokat nyújtó támogató szolgálatok konkrét szolgáltatásait, szabályait és egyedi erőforrásait. Megfelelő védelmet és támogatást kell biztosítani a gyermek áldozatok számára, figyelembe véve a gyermek mindenek felett álló érdekét. Az Európai Parlament 2024 áprilisában elfogadta az irányelvet a nők elleni erőszakkal és a családon belüli erőszakkal szembeni küzdelem érdekében. A szabályok hathatósabb fellépést biztosítanak az online erőszak ellen, az áldozatok védelméhez és a nemi erőszak megelőzéséhez.

2023. október 1-jével lépett hatályba az Európai Unió csatlakozása a nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezményhez²⁰, ez további garanciát jelent a családon belüli erőszak elleni fellépés tagállamokon belüli szakszerű megvalósításához. Hangsúlyozom szakmai állásfoglalásomat, miszerint a családon belüli erőszak áldozata nemtől és kortól függetlenül bárki lehet, így középkorú és időskorú férfi is. Az *Opuz vs. Turkey* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága elismerte, hogy férfiak is válhatnak családon belüli erőszak áldozataivá, sőt gyakran a gyerekek is áldozatai a jelenségnek, akár közvetlenül, akár közvetve.

2024-ben az Európai Bizottság közleményt adott ki a gyermekek érdekeinek elsődlegességéről és az integrált gyermekvédelmi rendszerek szükségességéről.²¹ Az erőszak számos formát ölthet: idetartozik a fizikai vagy lelki erőszak, testi sértés vagy bántalmazás, elhanyagolás vagy gondatlan bánásmód, rossz bánásmód vagy kizsákmányolás minden formája, beleértve a szexuális bántalmazást is, történjen az fizikailag vagy online, a virtuális világban. Az erőszak magában foglalja a kap-

20 Violence against women – az Isztambuli Egyezmény. (Az Európa Tanács Egyezménye, mely a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szól. Célja a nők elleni erőszak megelőzése és leküzdése, az áldozatok védelme, a családon, a házasságon belüli erőszak megakadályozása. 2011. május 11-én, Isztambulban nyitották meg az egyezményhez való csatlakozás lehetőségét.)

21 Brüsszel, 2024.4.23. COM(2024) 188 final A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK A gyermekek érdekeinek elsődlegessége: az integrált gyermekvédelmi rendszerekről szóló bizottsági ajánlást kísérő közlemény.

csolati erőszakot, az emberkereskedelmet, a szexuális erőszakot, a nemi alapú erőszakot – beleértve a női nemi szervek megcsonkítását – és a gyermekházasságot, valamint a megfélemlítés és a testi fenyegetés valamennyi formáját. A gyermekek emellett hátrányos megkülönböztetésnek és intoleranciának is ki vannak téve a digitális térben is. A közlemény felhívja a figyelmet arra, hogy 2021-ben az Unióban 114 gyermek vált szándékos emberölés áldozatává. Európában a gyermekek körülbelül 20%-át éri valamilyen formájú szexuális bántalmazás. A különböző tagállamokban 13% és 29% között mozog azoknak a 15 éveseknek az aránya, akik arról számolnak be, hogy gyakran bántalmazzák őket. A gyermekvédelem az ENSZ-egyezménynek és a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendnek is kulcsfontosságú célkitűzése, hogy minden gyermek félelmetől, elhanyagolástól, bántalmazástól és kizsákmányolástól mentesen élhessen. A gyermekvédelem összetársadalmi és ágazatokon átívelő kérdés. A gyermekvédelemért való felelősség számos szereplő – hatóságok, magánszereplők, nemzetközi és civil társadalmi szervezetek – között oszlik meg. A közlemény szerint a tagállamokban hatékonyabb és integráltabb gyermekvédelmi rendszereket kell kiépíteni. A gyermekvédelem összetársadalmi megközelítése kézzelfogható és stratégiai, hosszú távú befektetés, többek között a „hosszú élet jellemezte társadalom” jelenleg zajló kialakulásával összefüggésben.

ZÁRÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

Ma már meghaladott az a társadalmi szemlélet és állami büntetőpolitikai megközelítés, amely a családon belül megvalósuló lelki és fizikai bántalmazást, gazdasági kényszert vagy szexuális abúzust a család magánügyének tekintette, és kizárta a külső beavatkozás lehetőségét. A nyugati civilizációban immár egyre inkább elfogadott, hogy a család a társadalmi együttélés elsődleges közege, ezért a benne megvalósuló visszaélések a közösség egészére kihatnak. Ezért történt meg a családon belüli bűncselekmények kriminalizálása is, amely egyértelmű üzenet arra vonatkozóan, hogy az erőszak és elhanyagolás elfogadhatatlan a törvényalkotó szemében. Az indokolás utal arra is, hogy a gyermekek és más sérülékeny személyek védelme összhangban áll az Alaptörvény L) cikkében foglaltakkal, amely szerint a család és a gyermekvállalás a nemzet fennmaradásának alapja. Angyal szerint úgy lehet erősíteni a társadalmat, ha a törvényhozó az egyéb családvédelmi intézkedések mellett a megfelelő büntetőjogi eszközöket is alkalmazza.²²

A nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság részéről eljáró szakemberek esetében alapvető fontosságú a családon belüli erőszakra vonatkozó speciális tudás megszerzése. A jogalkalmazóknak különös gondossággal kell eljárniuk, mivel kiszolgáltatott, különleges bánásmódot igénylő személyek ügyeiben döntenek. A büntetőeljárásban a sértettek hatékony védelme kizárólag olyan szakemberek

22 ANGAL Pál: i. m. 10.

közreműködésével biztosítható, akik felismerik az ilyen bántalmazási esetek sajátosságait, az elkövető és az áldozat közötti speciális viszonyt, valamint a sértett kiszolgáltatottságát és függőségi helyzetét. A látencia csökkenthető, amennyiben társadalmi és szakmai szinten egyaránt ismert és elfogadott tudássá válik mind a sértettek különösen sérülékeny helyzete, mind pedig az elkövetők áldozataik feletti kontrollra irányuló törekvése.²³

BIBLIOGRÁFIA

- ANGYAL Pál: *A család büntetőjogi védelme*. Különlenyomat A gyámügyi és gyermekvédelmi közszolgálat c. műből, Budapest, 1943. 1.
- BÉRCES Viktor: A zaklatás törvényi tényállásába ütköző cselekmények minősítése és bizonyítási kérdései. *Magyar Jog*, 2017/7–8., 454–462.
- DOMOKOS Andrea: Esélyegyenlőség a partnerkapcsolatban – Új kutatások a partner-bántalmazással kapcsolatosan. *Belügyi Szemle*, 2004/2–3., 167–176.
- DOMOKOS Andrea: A kapcsolati erőszak áldozatai. *Belügyi Szemle*, 2024. (2010.) 72: 1. pp. 27–39., 13 p.
- HERCZOG Mária – KOVÁCS Zsuzsanna: *A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése*. OGYEI, Budapest, 2004. 6. <http://www.ogyei.hu/upload/files/A%20gyermekbantalmazas.pdf> (letöltve: 2020. szeptember 22.)
- KISS Annamária: A kiskorú veszélyeztetése büntettének első alakzatához kapcsolódó ítélkezési gyakorlat elemző bemutatása. *Magyar Jog*, 2024/11., 656–668.
- KORINEK László: *Kriminológia I–II*. I. kötet Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010. 352.
- KŐSZEGI Zsuzsanna: A gyermekek veszélyeztetettségének észlelése és a lehetséges megoldások a szülői felügyeleti és kapcsolattartási perekben. *Családi Jog*, 2026/1., 8–14.
- SIKET Zsuzsanna: A pszichológus szakértés a büntetőeljárásban – Akikben semmi közös nincs: pszichopata felnőttek és gyermekkorú sértettek. in: *Úton a bírói meggyőződés felé. A készlő büntetőeljárás törvény kodifikációja*. Printart-Press, 2015. 211–228. 225.

23 DOMOKOS Andrea: A kapcsolati erőszak áldozatai. *Belügyi Szemle*, 2024. (2010-) 72:1. pp. 27–39., 13 p.